

Més dades sobre Felipa de Coïmbra

Cercant unes dades per Internet, fa uns dies vaig trobar un indici de Felipa de Coïmbra, l'esposa portuguesa de Cristòfor Colom que ens assenyala Jordi Bilbeny, com a autora de llibres, dona culta i refinada a qui s'encomanà l'educació de la seva neboda la infanta Joana en morir Isabel, germana de Felipa i Pere IV i esposa del rei Alfons de Portugal.

Dona Filipa de Lencastre, filha do Infante Dom Pedro e de Dona Isabel, nasceu em Coimbra em 1435 e faleceu em Odivelas a 25 de Julho de 1497. Senhora muito culta, versada em várias línguas, deixou uma vasta obra publicada no campo político, entre outras «Conselho e Voto da Senhora D. Filipa...Sobre as Terçarias e Guerras de Castela», no campo religioso, por exemplo «Nove Estações ou Meditações de Paixão, mui devotas para os que visitam as igrejas quinta-feira de Endoenças», além de traduções, como do francês «Evangelhos e homilias de todo o ano». Após uma vida difícil, a seguir à morte do Pai em Alfarrobeira, mas de importância na cultura e na política, veio a recolher-se ao Mosteiro de Odivelas, onde viveu dezassete anos sem professar e onde morre. <http://www.alamedadigital.com.pt/n5/sta_joana_princesa.php#8%238>

Traduït en essència: *"Filipa de Lencastre (Coimbra, 1435 - Odivelas, 25-07-1497). Senyora molt culta, versada en diverses llengües, deixà una vasta obra publicada en el camp polític, entre elles "Conselho e Voto de Senhora D. Filipa... sobre as Terçarias e Guerras de Castela". També en el camp religiós, a més de traduccions del francès* "Evangelis i homilies de tot l'any"(no seria un títol més propi del català, més aviat?). *Després d'una vida difícil, a conseqüència de la mort del Pare a Alfarrobeira, però d'importància en la cultura i la política, es recollí al Monestir d'Odivelas, on visqué 17 anys *sense professar* i on morí."*

O sigui que hi entrà el 1480, època en què Colom comença els seus viatges portuguesos cap a l'Àfrica. Aquest fet s'avindria perfectament amb el costum de l'època segons el qual, quan l'espòs marxava per un espai dilatat de temps -emprenia viatge o anava a la guerra- la muller es recloïa en un convent. La font d'aquest paràgraf seria a la pàg. 271 del volum I de *Nobreza de Portugal e do Brasil*, d'Alfonso E. M. Zúquete. Una altra font interessant de consultar seria també "A princesa Santa Joana e a sua epoca", de Joao Gonçaves Gaspar.

M'ha semblat important el detall final: s'estava al convent, però *sense professar* -sense haver prè els hàbits, entenc. Aquesta apreciació és summament important perquè desmunta la principal refutació dels qui asseguren que "Felipa de Coïmbra no podia ser l'esposa de Colom perquè va morir monja". Hi ha consens sobre el fet que la germana del rei Pere IV i néta del comte d'Urgell va acabar els seus dies en un convent, però això no implica automàticament que fos monja. I des del nostre punt de vista, és perfectament coherent que, bo i passar molts anys en un convent, no acabés mai de prendre els hàbits, perquè es tractava d'una dona casada.

Quan s'hauria casat Joan Colom amb Felipa? El 1464, 65 i 66, els anys de regnat del conestable Pere d'Urgell i de Portugal com a Pere IV de Catalunya, sovintegen les cartes -bàsicament ordres de pagament- de Pere IV a la seva germana Felipa, administradora dels recursos del Conestable. Això vol dir que hi havia un trànsit constant de vaixells de Catalunya a Portugal per trametre els missatges d'anada i els diners de tornada.

El 21 de juny de 1466 mor Pere IV a Granollers. Si Joan Colom (52 anys) fos un dels dignataris catalans que du la mala nova a Portugal, s'entendria que, a resultes d'una coneixença travada en

anterior viatges, i per tal de mantenir la casa del Conestable implicada en la guerra, fos un noble barceloní investit d'autoritat qui consolés Felipa (té 31 anys) de la pèrdua del germà i del fracàs dels intents de casar-la (1464) amb el Duc de Calàbria, qui aviat s'integrarà a la lluita amb l'atorgament de la corona catalana al seu pare Reiner d'Anjou. Dos anys més tard, el 1468, neix Diego Colón –segons nota de Luis Arranz, *Vida del Almirante*-, suposadament, el Diego Colombo genovès (amb 17 anys de diferència respecte el seu germà, el Cristóforo Colombo nascut el 1451?). Podria ser que es tractés de Diogo Colom, el fill portuguès de Colom. Però si és el portuguès, nosaltres sabem que és Ferran. Aquesta data quadraria amb els anys de possible "convivència" (escassa, mentre el país està en guerra) de Joan Colom i Felipa: 1466-1469, aproximadament. I explicaria també el fet que, uns anys més tard, quan Ferran Colom entra a la cort dels Reis Catòlics i passa a servir en el seguici del príncep Joan i com a patge de la pròpia reina Isabel, se li assigni "per ració i salari cada any nou mil quatre-cents maravedisos" (albarà de nomenament de patge del 18 de febrer de 1498). Com bé fa notar Jordi Bilbeny a les pàgines 421 i 422 de *Cristòfor Colom, Príncep de Catalunya*, "la reina paga un sou a en Ferran perquè executi el seu ofici a la Cort". No es paga un sou a un nen perquè aprengui (el Ferran de la Història oficial té 10 anys, en aquest moment) sinó a un cortesà instruït perquè faci d'instructor del príncep o d'assessor a la Cort. **

D'altra banda, el fet que Felipa fos una escriptora prolífica en el terreny polític i el religiós és un senyal indicatiu més per reblar la influència sobre aquest fill portuguès de Colom, que pujarà en un entorn culte i esdevindrà al seu torn escriptor i col·leccionista de llibres. Seria interessant de veure si queden gaires llibres de la senhora Donha Filipa a la biblioteca colombina... i llegir-los, no cal dir-ho. Al mateix lloc web (s'hi arriba fàcilment introduint quatre paraules al Google: *alameda digital infanta Joana*) hi havia referenciades unes cartes de la princesa Joana, la qui va estar al seu càrrec de ben petita -i al seu torn, de més gran, probable *instructora* i companya de jocs de Ferran Colom, un nen aleshores, si es criava amb la seva mare-. Segur que de la correspondència de Joana es podria escatinyar algun detall interessant.

Josep Mayolas